

Community-Based Cultural Tourism Development Strategies: A Case Study of Don Wai Floating Market, Sampran District, Nakhon Pathom Province

Thanawan Thobmat ^{1*} Jirattana Kreewong ² Porntip Layanon ³ Raja Mannar Badur ⁴
and PhraUthit Suksang ⁵

¹⁻⁴ St Teresa International University

⁵ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding author. E-mail: mindthanawan2542@gmail.com

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the current conditions of community-based cultural tourism at Don Wai Floating Market, Nakhon Pathom Province; 2) analyze the key factors influencing the development of community-based cultural tourism; and 3) formulate strategic approaches for the sustainable development of community-based cultural tourism at Don Wai Floating Market, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province. The study adopts a qualitative research approach focusing on the exploration of local resources, community contexts, and levels of participation related to tourism. Purposive sampling was employed to select key informants, consisting of 20 individuals for in-depth interviews and 10 participants for focus group discussions, all of whom play significant roles in the cultural tourism management of the Don Wai community. The findings reveal that Don Wai Floating Market possesses unique cultural resources and strong potential to be developed into a sustainable cultural tourism destination. However, there remains a lack of community capacity building and active local participation. Therefore, the study proposes three strategic recommendations: 1) strategies for enhancing community capacity, 2) financial and external support strategies, and 3) strategies for developing the market as a community-based learning center. These strategies aim to promote genuine community participation and effective collaboration with government agencies.

Keywords: Cultural Tourism Development Strategies, Community Participation, Cultural Tourism

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

ธนาวัลย์ ทบมาตร ^{1*} จิรธนา กรวิงษ์ ² พรทิพย์ ทยานันท์ ³ Raja Mannar Badur ⁴ และ พระอุทิศ สุขแสง ⁵

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา

⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* Corresponding author. E-mail: mindthanawan2542@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม 2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม 3. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาทรัพยากรและบริบทของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บ ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน ซึ่งล้วนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวายผลการวิจัยพบว่า ตลาดน้ำดอนหวายมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ โดดเด่นและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน แต่ยังขาดการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและ การมีส่วนร่วมในระดับชุมชน จึงเสนอแนวคิดเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน กลยุทธ์ด้านการเงินและการ สนับสนุนจากภายนอก และกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเชื่อมโยงกับ หน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว, การมีส่วนร่วมโดยชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

© 2025 JISSD: Journal of Integration Social Sciences and Development

บทนำ

วัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น โดย แสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาศิลปการแสดง (กฤษณะ นิยมหอม, 2564) และเป็นทุนทาง สังคมที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และสัมผัสอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผ่านวิถีชีวิต ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิ ปัญญาที่สั่งสมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างความเข้าใจอันลึกซึ้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จึงมิได้มุ่งเพียงการพักผ่อนหรือแสวงหาความบันเทิง แต่เป็นการเปิดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้อง อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนด กลยุทธ์การพัฒนา ที่ตอบสนองต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้คงอยู่ กระบวนการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการจัดการ การท่องเที่ยวให้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืนและมีคุณภาพในระยะยาว เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาท สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกและเป็นอุตสาหกรรมหลักของโลก จากรายงาน UNWTO Tourism Highlights ของ องค์การการท่องเที่ยวโลก พบว่าการท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศ (International Tourism) มีมูลค่าสูงมากเป็นอันดับที่สามของ โลก ในส่วนของประเทศไทยอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวไทยมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง ให้ความสำคัญในการพัฒนา (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565)

ในอดีต ประชาชนในประเทศไทยนิยมสัญจรและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านทางสายน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงส่งผลให้มีการก่อเกิดตลาดริมน้ำขึ้นเป็นจำนวนมาก ตลาดเหล่านี้มิได้เป็นเพียงพื้นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะในสมัยที่มีการค้าขายกับชาวต่างชาติซึ่งนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย รวมถึงการใช้เรือสำเภาในการขนส่งสินค้า นำไปสู่การหล่อหลอมทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนไทยและนานาชาติ ในปัจจุบัน ตลาดน้ำหลายแห่งยังคงสะท้อนเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการจำหน่ายสินค้า ทั้งอาหารคาวหวาน และผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน การท่องเที่ยวตลาดน้ำจึงนับเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยเสน่ห์ที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวสวนที่ผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน

การเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคม สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมสมัยใหม่ ส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นบางส่วนเลือนหายไป นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ความเสื่อมโทรมดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบของการกัดเซาะหน้าดิน การปนเปื้อนแหล่งน้ำ การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า หรือการสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ไม่สอดคล้องกับภูมิสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในเชิงพาณิชย์มากกว่าการอนุรักษ์ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจากการศึกษาแนวคิด หลักการทฤษฎีของ CBT และกรอบกลยุทธ์ทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism หรือ CBT) คือ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมและการควบคุมของชุมชนท้องถิ่นในกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หลักการสำคัญของ CBT คือการให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมีสิทธิควบคุมการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ (UNWTO, 2016) นอกจากนี้ CBT ยังส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและการสร้างความสัมพันธ์ที่เคารพระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน (Scheyvens, 1999) ไม่เพียงแต่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัด หรือสิ่งโบราณ แต่รวมถึงตลาดที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนซึ่ง ในมุมมองของกลยุทธ์ทางการตลาด Kotler ได้เสนอกรอบการตลาดที่สำคัญ เช่น 4Ps ได้แก่ สินค้า (Product), ราคา (Price), ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) ซึ่งช่วยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวโดยชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของตลาดเป้าหมาย ในขณะเดียวกันก็ยังคงความแท้จริงและค่านิยมของชุมชน (Kotler, 2017)

ตลาดน้ำดอนหวาย ตำบลดอนหวาย อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่มีชื่อเสียงในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำดอนหวายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่สนใจประสบการณ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และอาหารพื้นบ้าน (สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม, 2563) ตลาดน้ำดอนหวายเป็นตลาดชุมชนที่มีการค้าขายในระดับท้องถิ่นของคนในชุมชนที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่มีอย่างยาวนาน มีเส้นทางคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำท่าจีน เขตเมืองนครชัยศรี โดยตลาดน้ำแห่งนี้เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานโดยในสมัยก่อนนั้นมีคนจีนได้เข้ามาทำการค้าขาย พ่อค้าแม่ค้านำสินค้าเข้ามาขายตามหมู่บ้านและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากชาวบ้านเมื่อมีทุนรอนก็จะค้าขายเล็กน้อยในเรือ เช่น กาแฟ โอเลี้ยง เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีทุนมากขึ้นจะตั้งบ้านเรือนทำเป็นร้านค้าขายของกินของใช้ต่างๆ และมักจะแต่งงานกับผู้หญิงในพื้นที่คนจีนมักนิยมตั้งหลักแหล่งอยู่ในชุมชนที่หนาแน่นเหมาะที่จะทำการค้าจนเกิดเป็นตลาดท้องถิ่นขึ้นนอกจากนี้ลักษณะเด่นที่สังเกตว่าเป็นชุมชนชาวจีน ก็คือการตั้งศาลเจ้าแบบจีนอยู่ในชุมชน ตลาดน้ำดอนหวายนับเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการค้าขาย การสัญจรทางน้ำ และความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันความเป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวกลับค่อย ๆ เลือนรางไป อันเนื่องมาจากหลายปัจจัย ทั้งการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ความทันสมัยของเทคโนโลยี และระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เข้ามาแทนที่วิถีดั้งเดิม นอกจากนี้ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เอื้อต่อการเดินทางทางบก โดยเฉพาะถนนสายหลักที่ตัดผ่านพื้นที่ ส่งผลให้การสัญจรทางน้ำลดความสำคัญลง วิถีชีวิตของชุมชนที่เคยผูกพันกับลำน้ำท่าจีนจึงค่อย ๆ สูญเสียบทบาทในฐานะพื้นที่วัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้วิถีท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะดั้งเดิมจึงมีแนวโน้มที่จะถูกกลืนไปกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ หากไม่ได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนที่จะสามารถพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ยังคงวิถีชีวิตของชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์โดยศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเพื่อนำมา กำหนดกลยุทธ์และพัฒนากิจการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวายให้พัฒนาต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวจึงทำการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดน้ำดอนหวาย เพื่อนำ ข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและยั่งยืน ต่อชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่มและรักษา เอกลักษณ์วัฒนธรรมอย่างแท้จริง (กรมการท่องเที่ยว, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัด นครปฐม
3. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาทรัพยากรและบริบทในชุมชนที่มี เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อนำมา วิเคราะห์สร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 ท่าน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มประชากรในชุมชน กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้ประกอบการในตลาดน้ำดอนหวาย

1.2 กลุ่มเป้าหมาย ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) จำนวน 10 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มประชากรในชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม และเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยปัจจัยในการดำเนินการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งประเด็นที่สอบถามได้แก่ สภาพทั่วไปของวิถีชีวิตของชุมชน และ การท่องเที่ยวของตลาดน้ำดอนหวาย ปัจจัยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวทางในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวาย

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยศึกษาทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาทฤษฎีแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อวางกรอบ แนวคิดในการพัฒนาและจัดทำกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยศึกษาแนวคิดการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา

2. สร้างแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดอนหวายและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง โดยเน้นวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้าง เครือข่ายเพื่อความยั่งยืน

3. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินความสอดคล้อง แล้วนำผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมมาหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) โดยใช้เกณฑ์ความเห็นสอดคล้องกันและการยอมรับของผู้เชี่ยวชาญที่มีค่า CVI 0.80 ขึ้นไป

4. ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มให้มีความเที่ยงตรงตามที่ผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ

5. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มที่ได้รับการแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งและนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับกระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมแบบสัมภาษณ์และศึกษาข้อคำถามในแบบเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตลอดจนเตรียมเครื่องมือช่วยสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ในการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ จากการสัมภาษณ์และที่บันทึกเสียงไว้คณะผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและเพื่อชุมชนของผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยคณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) (ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ, 2550) คือ ต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (Theory Triangulation) ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) และต่างแหล่งข้อมูล (Data Sources Triangulation) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

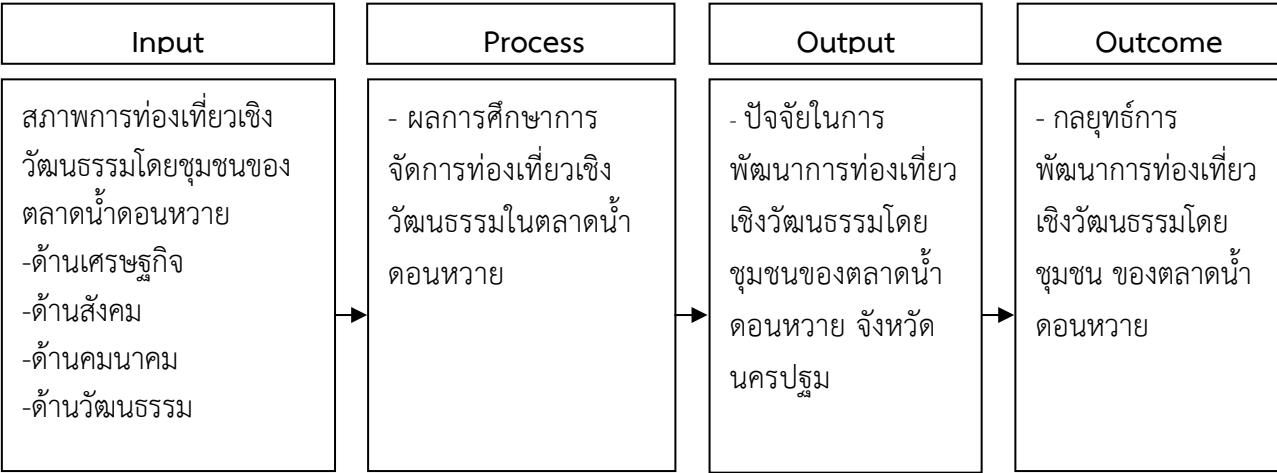
1. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าหากมีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าคณะผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านคณะผู้วิจัย โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่า ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้องเพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและสรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลจึงดำเนินการไปพร้อมกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยตัวแปรหลักในการวิจัยในการวิจัยนี้ Process หรือกระบวนการ คือการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำดอนหวาย โดยใช้ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม คมนาคม และวัฒนธรรม มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์และวางแผน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด กระบวนการนี้จะช่วยระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสของตลาดน้ำดอนหวายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากกระบวนการศึกษานี้ จะได้ Output หรือผลผลิตเป็นข้อมูลและปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดอนหวายในจังหวัดนครปฐม ซึ่งผลผลิตนี้ถือเป็นองค์ความรู้และข้อเสนอแนะสำคัญที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพผลผลิตเหล่านี้จะนำไปสู่ Outcome หรือผลลัพธ์ปลายทาง ซึ่งคือการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการวิจัย โดยกลยุทธ์นี้จะช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดความยั่งยืน ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่และเติบโตไปพร้อมกับชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงอรรถาธิบายและพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยได้กำหนดนำเสนอในประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม จากการศึกษา พบว่า ตลาดน้ำดอนหวาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชุมชนเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน จังหวัดนครปฐม โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวสวนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มาสภาพการท่องเที่ยวในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ เช่น สวนส้มโอ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่โดยเศรษฐกิจของตลาดน้ำมีสภาพคล่องตัวมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวชมสินค้าและมากราบไหว้ วัดดอนหวาย เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าแปรรูป อาหารพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งช่วยกระตุ้นการหมุนเวียนของเงินภายในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นซึ่งเป็นจุดแข็งของตลาด เป็นสภาพการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับตลาดน้ำยังเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative

Economy) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการในท้องถิ่นได้มีช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ผ่านการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

1.2 ด้านสังคม เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า และผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว รสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีพและเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างมั่นคง ผ่านกิจกรรมการค้าขาย การให้บริการ และการผลิตสินค้าท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ตลาดน้ำยังเป็นเวทีที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กันในหมู่สมาชิกของชุมชน เกิดการรู้จักคุ้นเคย การสื่อสาร และความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับบุคคลและกลุ่มอาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์กันในกิจกรรมประจำวันของตลาด ซึ่งเป็นรากฐานของความสามัคคี ความร่วมมือ และการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิกในชุมชน

1.3 ด้านวัฒนธรรม ตลาดน้ำดอนหวายเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจะเป็นตลาดโบราณ สะท้อนความเป็นอยู่ตั้งโบราณของชาวดอนหวายสมัยก่อนมีสิ่งปลูกสร้าง มีวัดอยู่ใกล้เคียงกับตลาด มีร้านอาหารในเรือให้นั่งทาน เหมือนกับสมัยก่อนที่มีการค้าขายบนเรือ อีกทั้งมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่บริเวณตลาดน้ำสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม การเกษตรที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมและวิถีธรรมชาติริมแม่น้ำอย่างชัดเจน ซึ่งสภาพแวดล้อมของตลาดน้ำดอนหวายแห่งนี้ มีทั้งที่เป็นจุดแข็งคือเป็นตลาดที่มีค้าหลากหลายชนิดทั้งของสด ของแห้งผลไม้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนนอกจากนี้ยังเป็นของกิน ร้านอาหารมากมายอยู่ริมน้ำ ตลอดจนมีสินค้าผลไม้ที่มาจากสวนของชาวบ้านมาวางจำหน่ายทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ด้านรูปแบบของสถาปัตยกรรมเรือนไม้ริมน้ำที่สะท้อนภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตควบคู่กับสายน้ำ รวมถึงพิธีกรรม ความเชื่อ และวิถีการค้าขายทางน้ำที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ลักษณะทางวัฒนธรรมเหล่านี้ยังปรากฏให้เห็นผ่านภาษาถิ่นที่ใช้ในการสื่อสาร มารยาทของผู้ค้าขาย และลักษณะการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและน้ำใจไมตรีตามแบบวิถีไทย

1.4 ด้านคมนาคม ตลาดน้ำดอนหวายตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก ทั้งจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีโครงข่ายถนนและเส้นทางคมนาคมที่เอื้อต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเส้นทางหลัก เช่น ถนนเพชรเกษม และถนนพหลโยธินสาย 5 ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงสู่พื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสารประจำทาง และรถตู้โดยสาร นอกจากการคมนาคมทางบกแล้ว ตลาดน้ำดอนหวายยังคงรักษาเอกลักษณ์ของการเดินทางทางน้ำไว้ในระดับหนึ่ง โดยมีบริการเรือท่องเที่ยวในแม่น้ำท่าจีน ซึ่งถือเป็นเสน่ห์เฉพาะตัวของตลาดน้ำที่ช่วยสร้างบรรยากาศของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวสวนที่พึ่งพาแม่น้ำมาแต่โบราณ

2. ปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม
จากการศึกษา พบว่าการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

2.1 ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวได้ว่าตลาดน้ำดอนหวายมีปัจจัยทางด้านทุนสังคมวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างยาวนานสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนในท้องถิ่น เช่นการนั่งเรือชมแม่น้ำท่าจีน ไม่เพียงแต่ได้เที่ยวตลาดยังได้ชมความงามและวิถีชีวิตของคนริมแม่น้ำทำให้เป็นอัตลักษณ์ดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ได้มาเที่ยวที่ตลาด อาหารพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมเรือนไม้ และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สามารถนำมาใช้สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งเป็นอัตลักษณ์นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบสถาปัตยกรรมโบราณโดยชาวบ้านกล่าวว่าคนจีนส่วนมากมาเที่ยวชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมที่อยู่กับตลาดน้ำดอนหวายเป็นศิลปที่หาดูยาก

2.2 ทุนทางการเงิน ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวายให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ งบประมาณที่ได้รับสามารถนำมาใช้ในการจัดตั้งและพัฒนาตลาดในด้านต่าง ๆ อาทิ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในพื้นที่ ตลอดจนการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีระบบ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทในการยกระดับตลาดน้ำดอนหวายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 เทคโนโลยี ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์กิจกรรม และให้บริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับผู้ใช้งานทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวายมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เป็นประโยชน์แก่การท่องเที่ยวและควรจะอนุรักษ์ให้คงอยู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีกทั้งประชาชนที่มาท่องเที่ยวตลาดน้ำดอนหวายต่างมีหลากหลายช่วงอายุความต้องการความสะดวกพึงพอใจในการท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันออกไปในการเก็บข้อมูลครั้งนี้จึงได้ร่วมกันวิเคราะห์โดยการสนทนาแบบกลุ่มและพบว่า แนวคิดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนที่จะก่อให้เกิดพัฒนานั้นจะต้องตอบสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยวและยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไว้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และสร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์ อีกทั้งเสริมสร้างกระบวนการให้กับชุมชน เพื่อที่ชุมชนเตรียมความพร้อมในการร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประเมินจากปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม สภาพแวดล้อม ดังนี้

3.1 กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน Community Capacity Building เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนให้เกิดผลอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของตลาดน้ำดอนหวาย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในระดับท้องถิ่นอยู่แล้ว การพัฒนาศักยภาพชุมชนจึงต้องมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะให้แก่สมาชิกในชุมชน ประชุมแลกเปลี่ยนโดยการสร้างเครือข่ายร่วมกันเพื่อนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนและพัฒนาโดยใช้ปัจจัยที่มีอยู่ในตลาด

3.2 กลยุทธ์ทางการเงิน Financial Strategy การสนับสนุนจากหน่วยงานและชุมชนใกล้เคียง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนนั้น ไม่สามารถพึ่งพาเพียงพลังของชุมชนภายในพื้นที่ได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงชุมชนใกล้เคียงที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การพัฒนาเอกชน และสถานศึกษา มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และเสริมศักยภาพให้กับชุมชนผ่านการจัดอบรม การให้ทุนสนับสนุน การประชาสัมพันธ์ และการสร้างระบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ให้การสนับสนุนอำนวยความสะดวกร่วมกันกับประชาชน

3.3 กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยชุมชน Strategies for Developing Cultural Tourism Sites into Community-Based Learning Centers การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยชุมชน เป็นแนวทางที่ส่งเสริมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างองค์ความรู้ในระดับฐานราก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และมรดกทางวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนรวบรวม สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลทางวัฒนธรรม จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นจุด เชื่อมกับตลาดเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในลักษณะ "เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ" (Learning by Doing) เช่น การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การเรียนรู้การทอผ้า อีกทั้งสร้างเครือข่าย วัด โรงเรียนและตลาดภายในชุมชน เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อจัดให้มี "ทัศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม" หรือการศึกษานอกห้องเรียน โดยนักเรียนและนักศึกษาสามารถเรียนรู้จากบริบทจริงของชุมชน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

จากการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตลาดน้ำดอนหวาย พบว่าชุมชนมีศักยภาพในหลายด้าน ทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก ซึ่งส่งผลให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวาย พบว่า ตลาดน้ำแห่งนี้มีความโดดเด่นในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนรากเหง้าของชุมชนชาวสวนในลุ่มน้ำท่าจีนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวสวนริมแม่น้ำ การค้าขายทางน้ำ วัฒนธรรมท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังคงสืบทอดและรักษาไว้ในปัจจุบัน ซึ่งชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของพื้นที่ มีส่วนร่วมในการดูแล บริหารจัดการ และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีอยู่การค้าขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ส้มโอ ผักสด อาหารพื้นเมือง และของแปรรูปต่าง ๆ ไม่เพียงเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านอาหารและเศรษฐกิจชุมชนดั้งเดิม ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การตั้งตลาดริมน้ำ เรือไม้เก่าแก่ และบรรยากาศริมแม่น้ำท่าจีน ก็เป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดวิถีชุมชนโอ๊ะป่อย จังหวัดราชบุรี พบว่า ตลาดโอ๊ะป่อย เกิดขึ้นจากอุดมการณ์และแนวคิดด้านความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างทรัพยากรธรรมชาติอันโดดเด่นเข้ากับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเป็นแรงผลักดันสำคัญในการก่อตั้งตลาดแห่งนี้ โดยสินค้าที่จัดจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากชุมชนและอาหารพื้นถิ่นของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ตลาดโอ๊ะป่อยยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการด้านคุณภาพสินค้าและการให้บริการอย่างมีมาตรฐานและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและยั่งยืนแก่ผู้มาเยือน

2. ปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางการเงิน และเทคโนโลยี ซึ่งแต่ละปัจจัยมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งสามปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรม คือจุดแข็งภายในที่ควรได้รับการอนุรักษ์และนำเสนออย่างสร้างสรรค์ ทุนการเงิน คือทรัพยากรสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และ เทคโนโลยี คือเครื่องมือในการเผยแพร่ ส่งเสริม และขยายการรับรู้ของนักท่องเที่ยวในวงกว้าง สอดคล้องกับงานวิจัย ของจริย นันทิยาภุชิต และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของจังหวัดจันทบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนและผู้ประกอบการ เพื่อจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนในจังหวัดจันทบุรี ควรเพิ่มโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกที่มีทั้งการสร้างพลังภายในชุมชน และการเปิดรับความร่วมมือจากภายนอกอย่างสมดุล การจัดการอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาองค์ความรู้ การเป็นแหล่งเรียนรู้ และการสร้างเครือข่าย เป็นแนวทางที่ชัดเจนและมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวของตลาดน้ำดอนหวาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของรุ่งรติส เมืองลือ และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนา ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า กลยุทธ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวได้นำจุดแข็งชุมชนมาเพื่อดำเนินการพัฒนา ซึ่งชุมชนศรีเตี้ยมีที่ตั้งเหมาะสม เชื่อมโยงจากถนนพหลโยธินมาทางจังหวัดเชียงใหม่ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนาและตำนานชุมชนมีเอกลักษณ์ดึงดูดใจ ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน กลยุทธ์การเตรียมความพร้อม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า ตลาดน้ำดอนหวายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากวิถีชีวิตของชาวสวนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน และมีองค์ประกอบที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของตลาดน้ำดอนหวาย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ตลาดน้ำเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของชุมชนผ่านการค้าขายผลผลิตทางเกษตร อาหารพื้นถิ่น และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ด้านสังคม ตลาดน้ำเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม เกิดความคุ้นเคย สามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิกในชุมชน ด้านวัฒนธรรม ตลาดสะท้อนอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวสวนไทยริมแม่น้ำ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมเรือนไม้ ภาษาล้านนา มารยาท และพิธีกรรม รวมถึงการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ด้านคมนาคม ตลาดมีความสะดวกในการเดินทางทั้งทางบกและทางน้ำ เชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยเอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2. ปัจจัยในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน พบว่า มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิตริมน้ำ ประเพณี อาหารพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สามารถใช้สร้างคุณค่าการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ทุนทางการเงิน ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมท่องเที่ยว และส่งเสริมผู้ประกอบการในพื้นที่ เทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ช่วยเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีกลยุทธ์หลัก ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1: การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (Community Capacity Building) มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านกิจกรรมประชุมและสร้างเครือข่ายภายใน กลยุทธ์ที่ 2: กลยุทธ์ทางการเงินและการสนับสนุนจากภายนอก (Financial Strategy & Network Collaboration) ใช้การบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนใกล้เคียงเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กลยุทธ์ที่ 3: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยชุมชน (Community-Based Learning Center) ส่งเสริมให้ตลาดน้ำดอนหวายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) และการสร้างความร่วมมือกับวัด โรงเรียน และสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องร่วมกันสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และชุมชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจจะมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยว และให้ความรู้แก่ประชาชนมากขึ้น เป็นการสร้างค่านิยมให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญ และสร้างความร่วมมือระหว่างตลาดน้ำดอนหวายกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง

1.2 จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบระหว่างชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตลาดน้ำดอนหวาย บ้านสวนเกษตรอินทรีย์ วัดไร่ขิง และแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสสามพราน ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาพัฒนากลยุทธ์และเพื่อเห็นความแตกต่างของการจัดการอีกทั้งจำต้ององค์ความรู้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลจากการนำกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน โดยศึกษาเป็นเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อนำข้อแตกต่างมาปรับใช้และพัฒนากิจการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำดอนหวาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2562). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.
- กฤษณะ เนียมหอม, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 350-360.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จริย นันทิยาภุชิต (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของจังหวัดจันทบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(4), 378-395.
- บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์. (2565). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดวิถีชุมชนโอ๊ะป่อย จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งรติส เมืองลือ, อีสริย์ ดิยะพิพัฒน์. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(2), 296-310.
- สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม. (2563). *รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม*. นครปฐม: สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว.
- ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ. (2550). *พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- Kotler, P., Bowen, J. T., & Makens, J. C. (2017). *Marketing for hospitality and tourism* (7th ed.). Pearson.
- Scheyvens, R. (1999). *Ecotourism and the Empowerment of Local Communities*. *Tourism Management*, 20(2), 245-249.